

RESPONDEO dicendum, quod baptismus solvit culpas, et non solvit conjugia; unde cum ex ipso conjugio sequatur irregularitas, per baptismum tolli non potest, ut August. dicit (*loc. cit.*).

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in casu isto non tenetur Hieronymi opinio, nisi forte velimus eum exponere, quod loquimur quantum ad facilitatem [*al. superioris*] dispensationem.

AD SECUNDUM dicendum, quod non oportet, quod illud quod facit majus, faciat minus, nisi sit ad illud ordinatum: et hoc deficit in proposito, quia baptismus ad irregularitatem tollendam non ordinatur.

AD TERTIUM dicendum, quod hoc intelligendum est de poenis, quae consequuntur ex actuali peccato, quasi inflictæ, vel infligendæ; non enim aliquis per baptismum virginitatem recuperat, nec similiter carnis indivisionem.

AD QUARTUM dicendum, quod baptismus conformat Christo quantum ad virtutem mentis, sed non quantum ad statum carnis, qui consideratur in virginitate, vel divisione carnis.

AD QUINTUM dicendum, quod illae irregularitates ex levibus causis non perpetuis erant contractæ, et ideo etiam per illa sacramenta auferri poterant: et iterum erant ad hoc ordinata; non autem baptismus ad hoc ordinatur.

ARTICULUS V.

282

UTRUM CUM BIGAMO LICEAT DISPENSARE.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod cum bigamo non liceat dispensare, quia extr. de Bigamis (*cap. Nuper*) dicitur: « Cum clericis, qui, in quantum in ipsis fuit, secundas sibi mulieres conjunxerunt matrimonialiter, tanquam cum bigamis non licet dispensare ».

2. PRAETEREA. Contra jus divinum non licet dispensare: sed omnia quae in Canone dicuntur, ad jus divinum pertinent; cum ergo Apostolus in Scriptura canonica dicat: *Oportet episcopum unius uxoris virum esse (1. Timoth. 3.)*, videtur quod in hoc non possit dispensari.

3. PRAETEREA. Nullus potest dispensari in his, quae sunt de necessitate sacramenti: sed non esse irregularem est de necessitate sacramenti ordinis, cum significatio, quae est sacramento essentialis, desit in eo qui est irregularis; ergo non potest in hoc dispensari.

4. PRAETEREA. Hoc quod rationabiliter factum est, non potest rationabiliter mutari; si ergo potest rationabiliter dispensari cum bigamo, irrationabiliter est ei adjuncta irregularitas, quod est inconveniens.

SED CONTRA est, quod Lucius papa dispensavit cum episcopo Panormitano, qui erat bigamus (*ut hab. in Gloss. sup. cap. Lector, Dist. 34.*).

Praeterea. Martinus papa dicit (*hab. inter capitula Martini Bracharensis, cap. 43. Conc. et loco mox cit.*): « Lector, si viduam uxorem accipiat, in lecto-ratu permaneat; aut si necessitas fuerit, subdiaconus fiat, nihil autem supra; similiter si bigamus fuerit »; ergo ad minus usque ad subdiaconatum cum eo dispensari potest.

RESPONDEO dicendum, quod bigamiae non est adjuncta irregularitas de jure naturali, sed de jure positivo; nec iterum est de essentialibus ordinis, quod aliquis non sit bigamus, quod patet ex hoc, quod si aliquis bigamus ad ordines accedat, characterem accipit: et ideo papa potest dispensare in tali irregularitate totaliter, sed episcopus quantum ad minores ordines; et qui-

dam dicunt, quod etiam quantum ad majores, in illis qui volunt Deo in religione servire, propter vitandum religiosorum discursum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per illam Decretalem ostenditur eadem esse difficultas dispensandi in illis, qui de facto cum pluribus contraxerunt, ac si de jure contraxissent; non quod subtrahatur simpliciter potestas papae dispensandi in talibus.

AD SECUNDUM dicendum quod hoc est verum quantum ad ea quae sunt de jure naturali, et quantum ad ea quae sunt de necessitate sacramentorum, et fidei: sed in aliis quae sunt de institutione apostolorum, cum Ecclesia habeat nunc eandem potestatem statuendi, et destituendi, quam tunc habuit, potest per eum, qui primatum tenet in Ecclesia, dispensari.

AD TERTIUM dicendum, quod non quaelibet significatio est de essentia sacramenti, sed tantum illa quae pertinet ad officium [*al. effectum*] sacramenti: et talis non tollitur per irregularitatem.

AD QUARTUM dicendum, quod in particularibus non potest inveniri ratio, quae omnibus competat aequaliter, propter eorum diversitatem; et ideo quod universaliter statutum est rationabiliter, consideratis his quae in pluribus accidunt, potest etiam per dispensationem rationabiliter removeri in aliquo casu determinato.

QUAESTIO LXVII.

DE LIBELLO REPUDIII, IN SEPTEM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de libello repudii.

Circa quod quaeruntur septem.

Primo. Utrum inseparabilitas matrimonii sit de lege naturae.

Secundo. Utrum repudiare uxorem possit esse licitum per dispensationem

Tertio. Utrum sub lege Moysi fuerit licitum.

Quarto. Utrum liceat uxori repudiatæ alium virum accipere.

Quinto. Utrum liceat viro repudiatam a se iterum ducere.

Sexto. Utrum causa repudii fuerit odium uxoris.

Septimo. Utrum causae repudii deberent in libello scribi.

ARTICULUS I.

283

UTRUM INSEPARABILITAS UXORIS SIT DE LEGE NATURAE.

(*S. Thom. 4. Dist. 33. q. 2. art. 1. et seq.*).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod inseparabilitas uxoris non sit de lege naturae: lex enim naturae communis est apud omnes: sed nulla lege praeter legem Christi fuit prohibitum uxorem dimittere; ergo inseparabilitas uxoris non est de lege naturae.

2. PRAETEREA. Sacramenta non sunt de lege naturae: sed inseparabilitas matrimonii ad sacramenti bonum pertinet; ergo non est de lege naturae.

quidem illi qui sunt de prima opinione, referunt ad hoc tantum, quod non habebat reatum temporalis poenae.

ARTICULUS IV.

286

UTRUM LICEAT UXORI REPUDIATAE ALIUM VIRUM HABERE.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod liceret uxori repudiatæ alium virum habere, quia in repudio magis erat iniquitas viri repudiantis, quam uxoris repudiatæ: sed vir poterat sine peccato aliam ducere uxorem; ergo et uxor sine peccato alium virum ducere poterat.

2. PRAETEREA. August. dicit de duabus uxoribus (*implic. lib. de Bono Conjug. cap. 15. et 18.*), quod « quando mos erat, peccatum non erat »: sed tempore legis veteris erat talis consuetudo, quod repudiata alium virum ducebat, ut patet Deuter. 24.: *Cum egressa virum alterum duxerit*, etc.; ergo non peccabat alteri viro se jungendo.

3. PRAETEREA. Matth. 5., Dominus justitiam novi Testamenti ostendit superabundantem esse respectu justitiæ veteris Testamenti: hoc autem dicit ad justitiæ novi Testamenti superabundantiam pertinere, quod uxor repudiata non ducit alterum virum; ergo in veteri lege licebat.

4. SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 5.: *Qui dimissam uxorem duxerit, moechatur*: sed moechia nunquam fuit in veteri lege licita; ergo uxori repudiatæ non licuit alium virum habere.

5. PRAETEREA. Deuter. 24. dicitur, quod mulier repudiata, quæ alium virum duceret, *polluta erat, et abominabilis facta coram Domino*; ergo peccabat alium virum ducendo.

RESPONDEO dicendum, quod secundum primam opinionem (*positam art. præc.*) peccabat post repudium uxor alterum virum ducendo, quia adhuc primum matrimonium non erat solutum: *mulier enim, quanto tempore vir vivit, alligata est legi viri*, ut patet Rom. 7.; non autem poterat simul plures viros habere. Sed secundum secundam opinionem sicut licebat ex dispensatione divina viro uxorem repudiare, ita uxori alium virum ducere, quia inseparabilitas matrimonii ex causa divinæ dispensationis tollebatur, qua inseparabilitate manente, intelligitur verbum Apostoli; ut ergo ad utrasque rationes respondeamus:

AD PRIMUM ergo dicendum, quod viro licebat plures uxores simul habere secundum dispensationem divinam; et ideo, una dimissa, etiam matrimonio non soluto, poterat aliam ducere: sed nunquam uxori licuit habere plures viros; et ideo non est simile.

AD SECUNDUM dicendum, quod in illo verbo Augustini mos non ponitur pro consuetudine, sed pro actu honesto, secundum quod a more aliquis dicitur morigeratus, quia est bonorum morum, et sicut a more philosophia moralis nominatur.

AD TERTIUM dicendum, quod Dominus Matth. 5. ostendit, novam legem abundare per consilia ad veterem, non solum quantum ad ea quæ lex vetus licita faciebat, sed etiam quantum ad ea quæ in veteri lege illicita erant, sed a multis licita putabantur per non rectam præceptorum expositionem, sicut patet de odio inimici; et ita est etiam de repudio.

AD QUARTUM dicendum, quod verbum Domini intelligitur quantum ad tempus novæ legis, in quo dicta permissio est sublata; et sic etiam intelli-

gitur illud verbum Chrysostomi, qui dicit (*hom. 12. in op. imperf. ante med.*), quod « qui secundum legem dimittit uxorem, quatuor facit iniquitates, quia quoad Deum existit homicida », in quantum habet propositum occidendi uxorem, nisi eam dimitteret, « et quia dimittit non fornicantem », in quo solo casu lex Evangelii uxorem dimittere permittit, « et similiter quia facit eam adulteram, et illum adulterum, cui copulatur ».

AD QUINTUM dicendum, quod quaedam Glossa (*interl.*) dicit: « Polluta est, et abominabilis », scilicet illius iudicio, qui quasi pollutam eam prius dimisit; et sic non oportet, quod sit polluta simpliciter. Vel dicitur polluta eo modo, quo immundus dicebatur, qui mortuum tangebatur, vel leprosum, non immunditia culpæ, sed cuiusdam irregularitatis legalis: unde et sacerdoti non licebat viduam aut repudiatam ducere in uxorem.

ARTICULUS V.

287

UTRUM LICEAT VIRO REPUDIATAM A SE ACCIPERE.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod licebat viro repudiatam a se iterum accipere: licet enim corrigere, quod male factum est: sed male factum erat, quod vir uxorem repudiabat; ergo licebat hoc corrigere, reducendo uxorem ad se.

2. PRAETEREA. Semper licuit peccanti indulgere, cum sit morale præceptum, quod in omni lege manet: sed vir accipiendo uxorem repudiatam, ei peccanti indulgebat; ergo et hoc licitum erat.

3. PRAETEREA. Deuter. 24. ponitur pro causa, quare uxor repudiata non possit accipi iterum, *quia polluta est*: sed repudiata non polluitur, nisi alterum virum ducendo; ergo saltem antequam alium virum duceret, licebat eam accipere.

SED CONTRA est, quod dicitur Deuter. 24. quod *non poterit prior maritus accipere eam*, etc.

RESPONDEO dicendum, quod in lege de libello repudii duo erant permissa, scilicet dimittere uxorem, et uxorem dimissam alteri jungi: et duo præcepta, scilicet « scriptura libelli repudii, et quod iterum maritus repudians eam accipere non posset »: quod quidem secundum eos qui primam opinionem tenent, factum fuit in poenam mulieris, quæ alteri nupsit, et in hoc peccato polluta est: sed secundum alios, ut vir non de facili uxorem repudiaret, quam postea nullo modo recuperare posset.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ad illius mali impedimentum, quod committebat aliquis repudiando uxorem, ordinabatur quod vir uxorem repudiatam assumere iterato non posset, ut patet ex dictis (*in corp.*); et ideo divinitus ordinatum fuit.

AD SECUNDUM dicendum, quod semper licuit indulgere peccanti, quantum ad rancorem cordis, sed non quantum ad poenam divinitus taxatam.

AD TERTIUM dicendum, quod in hoc duplex est opinio: *quidam enim dicunt, quod licuit repudiatam viro reconciliari, nisi in matrimonio alteri viro esset juncta*; tunc enim propter adulterium, cui se mulier voluntarie subdidit, in poenam dabatur ei, quod ad priorem virum non rediret: sed quia lex universaliter prohibet, ideo dicunt *alii*, quod etiam antequam alteri nuberet, non poterat revocari, ex quo repudiata erat, quia pollutio non intelligitur quantum ad culpam, sed secundum quod dictum est (*art. præc. ad 5.*).

ARTICULUS VI.

288

UTRUM CAUSA REPUDIUM FUERIT ODIUM UXORIS.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod causa repudii fuerit odium uxoris: nam dicitur Malach. 2.: *Si odio habueris eam, dimitte illam*; ergo, etc.

2. PRAETEREA. Deuter. 24. dicitur: *Si non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam foeditatem*, etc.; ergo idem quod prius.

3. SED CONTRA. Sterilitas et fornicatio magis contrariantur matrimonio, quam odium; ergo illa potius debuerunt esse causa repudii, quam odium.

4. PRAETEREA. Odium potest causari ex virtute ejus, qui odio habetur; si ergo odium est sufficiens causa, tunc mulier potuisset repudiari propter virtutem ejus: quod est absurdum.

5. PRAETEREA. Deut. 22. dicitur: *Si duxerit vir uxorem, et postea odio habuerit, et objecerit ei stuprum ante conjugium, si in probatione defecerit, verberabitur, et centum siclis argenti condemnabitur, et non poterit eam dimittere omni tempore vitae suae*; ergo odium non est sufficiens causa repudii.

RESPONDEO dicendum, quod causa permissionis repudiandi uxorem fuit vitatio uxoricidii, ut sancti communiter dicunt: proxima autem causa homicidii est odium, et ideo proxima causa repudii est odium: sed odium ex aliqua causa causatur, sicut et amor; et ideo oportet etiam alias causas repudii ponere remotas, quae erant causa odii: dicit enim August. in Gloss. (*ord. sup. illud: Si acceperit homo, lib. 1. de Serm. Dom. in monte, cap. 14. a princ.*) Deut. 24.: « Multae erant in lege causae dimittendi uxorem: solam Christus fornicationem excepit; caeteras vero molestias jubet pro fide, et castitate conjugii sustineri ». Hae autem causae intelliguntur foeditates, vel in corpore, puta infirmitas, vel aliqua notabilis macula; vel in anima, sicut fornicatio, vel aliqua hujusmodi, quae in moribus inhonestatem facit. Sed quidam has causas magis coarctant satis probabiliter dicentes, quod non licebat repudiare nisi propter aliquam causam post matrimonium supervenientem; nec propter quamlibet talem, sed propter illas solum, quae possunt bonum prolis impedire, vel in corpore, ut sterilitas, aut lepra, aut aliquid hujusmodi; vel in anima, ut si esset malorum morum, quos filii ex conversatione ad ipsam imitarentur. Sed quaedam Gloss. (*interl.*) super illud Deut. 24.: *Si non invenerit gratiam*, etc., videtur magis arctare, scilicet ad peccatum, cum dicit, quod ibi « per foeditatem peccatum intelligitur »: sed peccatum Gloss. nominat non solum in moribus animae, sed etiam in natura corporis.

Sic ergo PRIMA DUO concedimus.

AD TERTIUM dicendum, quod sterilitas, et alia hujusmodi sunt causa odii; et sic sunt causae remotae repudii.

AD QUARTUM dicendum, quod propter virtutem non est aliquis odibilis, per se loquendo, quia bonitas est causa amoris; et ideo ratio non tenet.

AD QUINTUM dicendum, quod dabatur in poenam viri, quod non posset in perpetuum repudiare uxorem in casu illo; sicut etiam in alio casu, quando puellam defloraverat.

ARTICULUS VII.

289

UTRUM CAUSAE REPUDIUM DEBERENT IN LIBELLO SCRIBI.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod causae repudii debebant in libello scribi, quia per libellum repudii scriptum a poena legis absolvebatur: sed hoc omnino videtur injustum, nisi causis sufficientibus repudii assignatis; ergo illas oportebat scribere in libello.

2. PRAETEREA. Ad nihil aliud illa scriptura valere videbatur, nisi ut causae repudii ostenderentur; ergo si non inscribebantur, frustra libellus ille tradebatur.

3. PRAETEREA. Hoc Magister dicit in litera (*4. Dist. 33.*).

SED CONTRA. Causae repudii aut erant sufficientes, aut non: si sufficientes, praecludebatur mulieri via ad secundas nuptias; quae ei secundum legem concedebantur: si autem insufficientes, ostendebatur injustum repudium; et sic repudium fieri non poterat: ergo nullo modo causae repudii ibi in speciali inscribebantur.

RESPONDEO dicendum, quod causae repudii in speciali non scribebantur in libello, sed in generali, ut ostenderetur justum repudium; sed secundum Josephum (*lib. 4. Antiq. cap. 1. circ. med.*), ut mulier habens libellum scriptum de repudio alteri nubere posset; alias enim ei creditum non fuisset: unde in eo erat scriptum tale secundum eum: « Promitto tibi, quod nunquam tecum conveniam ». Sed, secundum August. (*lib. 19. contr. Faustum, cap. 26.*), ideo libellus scribebatur, « ut mora interveniente, et consilio Scribarum dissuadente, vir a proposito repudiandi desisteret ».

Et per hoc patet solutio AD OBJECTA.

QUAESTIO LXVIII.

DE FILIIS ILLEGITIME NATIS, IN DUOS ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de filiis illegitime natis.

Et circa hoc quaeruntur tria.

Primo. Utrum qui nascuntur extra verum matrimonium sint illegitimi.
Secundo. Utrum illegitimi filii debeant ex hoc damnum reportare.
Tertio. Utrum possint legitimari.

3. PRAETEREA. Conjunctio viri, et foeminae in matrimonio ordinatur principaliter ad prolis generationem, et educationem, et instructionem: sed haec omnia aliquo certo tempore consummantur; ergo post illud tempus licet uxorem dimittere sine aliquo praeejudicio legis naturae.

4. PRAETEREA. Ex matrimonio principaliter quaeritur bonum prolis: sed inseparabilitas matrimonii est contra bonum prolis, quia, ut dicunt philosophi, aliquis vir non potest ex aliqua foemina prolem accipere, qui tamen ex alia accipere posset, et quae etiam ab alio viro impraegnaretur; ergo inseparabilitas matrimonii magis est contra legem naturae, quam de lege naturae.

SED CONTRA. Illud praecipue est de lege naturae, quod natura bene instituta accepit in sui principio: sed inseparabilitas matrimonii est hujusmodi, ut patet Matth. 19.; ergo est de lege naturae.

Praeterea. De lege naturae est, quod homo Deo non contrarietur: sed homo quodammodo contrarius esset Deo, si separaret *quos Deus conjunxit*; cum ergo ex hoc habeatur inseparabilitas matrimonii Matth. 19., videtur quod sit de lege naturae.

RESPONDEO dicendum, quod matrimonium ex intentione naturae ordinatur ad educationem prolis, non solum ad aliquod tempus, sed per totam vitam prolis: unde de lege naturae est, quod parentes filiis thesaurizent, et filii parentum haeredes sint (2. Corinth. 12.); et ideo cum proles sit commune bonum viri, et uxoris, oportet eorum societatem perpetuo permanere indivisam, secundum legis naturae dictamen: et sic inseparabilitas matrimonii est de lege naturae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sola lex Christi ad perfectum humanum genus adduxit, reducens illud in statum novitatis naturae: unde et in lege Moysi, et in legibus humanis non potuit totum auferri, quod contra legem naturae erat; hoc enim soli legi spiritus vitae reservatum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod inseparabilitas competit matrimonio, secundum quod est signum perpetuae conjunctionis Christi, et Ecclesiae, et secundum quod est in officium naturae ad bonum prolis ordinatum, ut dictum est (*in corp.*): sed quia separatio matrimonii magis directe repugnat significationi sacramenti, quam prolis bono, cui ex consequenti repugnat, ut dictum est (*q. 65. art. 2. ad 5.*), inseparabilitas matrimonii magis in bono sacramenti intelligitur, quam in bono prolis, quamvis in utroque intelligi possit: et secundum quod pertinet ad bonum prolis, erit de lege naturae, non autem secundum quod pertinet ad bonum sacramenti.

AD TERTIUM patet solutio ex dictis (*in corp. et in solut. praec.*).

AD QUARTUM dicendum, quod matrimonium principaliter ordinatur ad bonum commune, ratione principalis finis, qui est bonum prolis; quamvis etiam ratione finis secundarii ordinetur ad bonum personae matrimonium contrahentis, prout per se est in remedium concupiscentiae: et ideo in legibus matrimonii magis attenditur, quid omnibus expediat, quam quid uni competere possit. Quamvis ergo matrimonii inseparabilitas impediatur bonum prolis in aliquo homine, tamen est conveniens ad bonum prolis simpliciter: et propter hoc ratio non sequitur.

ARTICULUS II.

284

UTRUM POTUERIT ESSE LICITUM PER DISPENSATIONEM
UXOREM DIMITTERE.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod uxorem dimittere per dispensationem esse licitum non potuerit: illud enim quod est in matrimonio contra bonum prolis, est contra prima praeepta legis naturae, quae indispensabilia sunt: sed dimissio uxoris est hujusmodi, ut ex dictis patet (*art. praec.*); ergo, etc.

2. PRAETEREA. Concubina differt ab uxore praecipue in hoc, quod non est inseparabiliter juncta: sed habere concubinas fuit indispensabile; ergo et dimittere uxorem.

3. PRAETEREA. Homines ita sunt modo receptibiles dispensationis, sicut fuerunt olim: sed modo non potest dispensari cum aliquo, ut uxorem dimittat; ergo nec olim.

SED CONTRA. Agar cognita est ab Abraham uxorio affectu, ut dictum est (*q. 65. art. 5. ad 2. et 3.*): sed ipse eam praeepto divino eiecit, et non peccavit (*Gen. 21.*); ergo potuit per dispensationem fieri licitum, quod homo uxorem dimitteret.

RESPONDEO dicendum, quod dispensatio in praeeptis praecipue quae sunt aliquo modo legis naturae, est sicut mutatio cursus naturalis rei, qui quidem mutari *dupliciter* potest: *uno modo* ex aliqua causa naturali, per quam alia causa naturalis impeditur a cursu suo, sicut est in omnibus, quae in minori parte casualiter accidunt in natura; sed per hunc modum non variatur cursus rerum naturalium, quae sunt semper, sed quae sunt frequenter: *alio modo* per causam penitus supernaturalem, sicut in miraculis accidit; et hoc modo potest mutari cursus naturalis, non solum qui est ordinatus ut sit frequenter, sed qui est ordinatus etiam ut sit semper, ut patet in statione solis tempore Josue, et reditu ejus tempore Ezechiae, et de eclipsi miraculosa tempore passionis Christi. Sic etiam ratio dispensationis in praeeptis legis naturae quandoque est in causis inferioribus; et sic dispensatio cadere potest supra secunda praeepta legis naturae, non autem supra prima, quia illa sunt quasi semper existentia, ut dictum est (*q. 65. art. 1.*) de pluralitate uxorum, et hujusmodi. Aliquando autem est tantum in causis superioribus; et tunc potest dispensatio esse divinitus etiam contra prima praeepta legis naturae, ratione alicujus mysterii divini significandi, vel ostendendi, sicut patet de dispensatione in praeepto Abrahae facto de occisione filii innocentis. Tales autem dispensationes non fiunt communiter ad omnes, sed ad aliquas singulares personas, sicut etiam in miraculis accidit; si ergo inseparabilitas matrimonii inter prima praeepta legis naturae contineatur, solum hoc secundo modo sub dispensatione cadere potuit: si autem sit inter secunda praeepta legis naturae, etiam primo modo cadere potuit sub dispensatione; videtur autem magis inter secunda praeepta legis naturae contineri. Inseparabilitas enim matrimonii non ordinatur ad prolis bonum (quod est principalis matrimonii finis), nisi quantum ad hoc, quod per parentes filiis provideri debet in totam vitam per debitam praeparationem eorum, quae sunt necessaria in vita: hujusmodi autem praeparatio non est de prima intentione naturae, secundum quam omnia sunt communia; et ideo non videtur esse contra primam intentionem naturae dimissio uxoris, et per consequens nec contra prima

praecepta, sed contra secunda legis naturae; unde etiam primo modo sub dispensatione videtur posse cadere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in bono prolis, secundum quod est de prima intentione naturae, intelligitur procreatio, et nutritio, et instructio, quousque proles ad perfectam aetatem ducatur: sed quod ei provideatur in posterum per haereditatis, et aliorum bonorum dimissionem, videtur pertinere ad secundam legis naturae intentionem.

AD SECUNDUM dicendum, quod habere concubinam est contra bonum prolis, quantum ad id quod natura in eo de prima intentione intendit, scilicet educationem, et instructionem, quae requirit diurnam commansionem parentum, quod non est in concubina, quae ad tempus assumitur; et ideo non est simile. Tamen quantum ad secundam intentionem, etiam habere concubinam sub dispensatione cadere potest, ut patet Oseae 1.

AD TERTIUM dicendum, quod inseparabilitas quamvis sit de secunda intentione matrimonii, prout est in officium naturae, est tamen de prima intentione ipsius, prout est sacramentum Ecclesiae: et ideo ex quo institutum est, ut sit Ecclesiae sacramentum, manente tali institutione, non potest sub dispensatione cadere, nisi forte secundo modo dispensationis.

ARTICULUS III.

285

UTRUM SUB LEGE MOYSIS LICITUM FUERIT UXOREM DIMITTERE.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod sub lege Moysis fuerit licitam uxorem dimittere: unus enim modus consentiendi est non prohibere, cum prohibere possis: consentire autem illicito est illicitum; cum ergo Moyses non prohibuerit uxoris repudium, nec peccaverit, quia *lex sancta est*, ut dicitur Rom. 7., videtur quod repudium fuerit aliquando licitum.

2. PRAETEREA. Prophetae locuti sunt Spiritu Sancto inspirante, ut patet 2. Petr. 1.: sed Malach. 2. dicitur: *Si odio habueris eam, dimitte*; ergo cum illud quod Spiritus Sanctus inspirat, non sit illicitum, videtur quod repudium uxoris non semper fuerit illicitum.

3. PRAETEREA. Chrysost. dicit (*hom. 32. in op. imperf. ante med.*), quod sicut apostoli permiserunt secundas nuptias, ita Moyses permisit libellum repudii: sed secundae nuptiae non sunt peccatum; ergo nec repudium uxoris sub lege Moysis.

4. SED CONTRA est, quod Dominus dicit (*Matth. 19.*), quod libellus repudii datus est a Moyse Judaeis *propter duritiam cordis eorum*: sed duritia cordis eorum non excusabat eos a peccato; ergo nec lex de libello repudii.

5. PRAETEREA. Chrysost. dicit super Matth. (*loc. cit.*) quod « Moyses dando libellum repudii, non justitiam Dei monstravit, sed a peccato abstulit culpam peccandi; ut quasi secundum legem agentibus Judaeis peccatum non videretur esse peccatum ».

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est duplex opinio: quidam enim dicunt, quod illi qui sub lege uxorem dato libello repudii dimittebant, non excusabantur a peccato, quamvis excusarentur a poena secundum legem infligenda; et propter hoc dicitur Moyses libellum repudii permisisse: et sic ponunt quatuor modos permissionis: unum per privationem praeceptionis, ut quando majus bonum non praecipitur, minus bonum permitti dicitur; sicut Apostolus non praecipiendo virginitatem, matrimonium permisit (*1. Cor. 7.*):

secundum per privationem prohibitionis, sicut venalia dicuntur permissa, quia non sunt prohibita: *tertium* per privationem cohibitionis; et sic peccata omnia dicuntur permitti a Deo, in quantum non impedit, cum impedire possit; *quartum* per privationem punitionis; et sic libellus repudii in lege permittitur, non quidem propter aliquod majus bonum consequendum, sicut fuit dispensatio de pluribus uxoribus habendis, sed propter malum cohibendum, scilicet uxoricidium, ad quod Judaei proni erant propter corruptionem irascibilis; sicut et permittitur eis extraneis foenerari, propter corruptionem aliquam in concupiscibili, ne scilicet fratribus suis foenerarentur; et sic etiam propter corruptionem suspitionis in rationali, fuit permittitur sacrificium zelotypiae, ne sola suspicio apud eos iudicium corrumperet. Sed quia lex vetus, quamvis gratiam non conferret, tamen ad hoc data erat, ut peccatum ostenderet (ut communiter sancti dicunt), ideo aliis videtur, quod si repudiando uxorem peccassent, hoc saltem eis per legem, aut prophetas indicari debuisset, Isa. 58.: *Annuntia populo meo scelera eorum*; alias viderentur nimis esse neglecti, si ea quae necessaria sunt ad salutem, quae non cognoscebant, nunquam eis nuntiata fuissent; quod non potest dici, cum iustitia legis tempore suo observata vitam mereretur aeternam: et propter hoc dicunt, quod quamvis repudiare uxorem per se sit malum, tamen ex permissione divina licitum fiebat, et hoc confirmant auctoritate Chrysostomi, qui dicit (*loc. sup. cit.*), quod « a peccato abstulit culpam legislator, quando permisit repudium ». Et quamvis hoc probabiliter dicatur, tamen primum communius sustinetur: ideo ad utrasque rationes respondendum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliquis qui potest prohibere, non peccat si a prohibitionem absteat, non sperans correctionem, sed magis malum aestimans ex tali prohibitionem occasionem sumere: et sic accidit Moysi; unde divina auctoritate fretus, libellum repudii non prohibuit.

AD SECUNDUM dicendum, quod prophetae Spiritu Sancto inspirati non dicebant dimittebam esse uxorem, quasi Spiritus Sancti praeceptum sit, sed quasi permittitur, ne mala pejora fierent.

AD TERTIUM dicendum, quod illa permissionis similitudo non est intelligenda quantum ad omnia, sed solum quantum ad causam eandem, quia utraque permissio ad vitandam turpitudinem facta est.

AD QUARTUM dicendum, quod quamvis duritia cordis non excusaret a peccato, tamen permissio ex duritie facta excusabat: quaedam enim prohibentur sanis, quae non prohibentur infirmis corporaliter; nec tamen infirmi peccant permissione sibi facta utentes.

AD QUINTUM dicendum, quod aliquod bonum potest intermittere *dupliciter*: uno modo propter aliquod majus bonum consequendum; et tunc intermissio illius boni ex ordine ad majus bonum accipit honestatem, sicut intermitteretur singularitas uxoris honestae a Jacob propter bonum prolis: *alio modo* bonum aliquod intermitteretur ad vitandum majus malum; et tunc si auctoritate ejus, qui dispensare potest, hoc fiat, reatum talis boni intermissio non habet, sed honestatem etiam non acquirit: et sic indivisibilitas matrimonii in lege Moysi intermitteretur propter malum majus vitandum, scilicet uxoricidium. Ed ideo Chrysostomus dicit, quod « a peccato abstulit culpam »; quamvis enim inordinatio maneret in repudio, ex quo peccatum dicitur, tamen reatum poenae non habebat neque temporalis, neque perpetuae, in quantum divina dispensatione fiebat, et sic erat ab eo culpa ablata; et ideo etiam ipse ibidem dicit, quod « permittitur est repudium, malum quidem, tamen licitum »: quod